

نخستین کنفرانس ملی

چشم انداز حسابرسی داخلی (۲۷ و ۲۸ بهمن ۱۴۰۴)

First National Conference on

Perspectives on Internal Auditing (February 16-17, 2026)

تحول حسابرسی و نظارت بانکی در عصر داده

از تحلیل داده تا فرایندکاوی

مرتضی اسدی

فصلتین کنفرانس ملی
چشم انداز حسابداری داخلی
First National Conference on
Perspectives in Internal Auditing
۲۷ و ۲۸ بهمن ۱۴۰۴
February 16-17, 2026

مطالب ارائه شده

تعریف حسابرسی داخلی

حسابرسی داخلی یک فعالیت مستقل، عینی و مشاوره‌ای و اطمینان‌بخش است که برای افزودن ارزش و بهبود عملیات سازمان طراحی شده است. این فعالیت با به‌کارگیری رویکردی منظم و منضبط برای ارزیابی و بهبود اثربخشی فرایندهای راهبری، مدیریت ریسک و کنترل‌های داخلی، به سازمان در دستیابی به اهدافش کمک می‌کند.

نکات کلیدی در تعریف

۱. استقلال و عینیت (Independence & Objectivity)

جایگاه سازمانی مناسب و گزارش‌دهی به ارکان راهبری (هیئت‌مدیره/کمیته حسابرسی) برای حفظ استقلال حرفه‌ای.

۲. ارزش‌آفرینی (Value Creation)

تمرکز صرف بر کنترل نیست، بلکه بهبود عملکرد، تاب‌آوری سازمان و خلق ارزش پایدار مدنظر است.

۳. راهبری، ریسک و کنترل (Governance, Risk & Control)

سه محور اصلی مأموریت حسابرسی داخلی در چارچوب جدید.

۴. رویکرد نظام‌مند و مبتنی بر ریسک (Risk-based & Systematic Approach)

برنامه‌ریزی و اجرای مأموریت‌ها بر اساس ارزیابی ریسک و استفاده از روش‌شناسی ساختاریافته.

۵. اطمینان‌بخشی و مشاوره (Assurance & Advisory Services)

ارائه خدمات دوگانه با حفظ عینیت حرفه‌ای

۱- مقدمه

✓ کارایی روش‌های سنتی حسابرسی و نظارت بانکی مبتنی بر نمونه‌گیری و آزمون‌های مقطعی مورد تردید است.

✓ در چنین شرایطی، تحلیل داده و فرایندکاوی به‌عنوان دو رویکرد مکمل، امکان ارتقای حسابرسی و نظارت بانکی از یک فعالیت پسینی و واکنشی به یک نظام هوشمند، مستمر و مبتنی بر شواهد واقعی را فراهم می‌سازند.

واقعیت جدید

- افزایش حجم و تنوع داده‌ها
- پیچیدگی فرآیندهای بین‌سیستمی
- رشد ریسک‌های نوظهور

۲- محدودیت‌های حسابداری سنتی

چرا رویکردهای سنتی دیگر پاسخگو نیستند؟

محدودیت‌های حسابداری مبتنی بر نمونه‌گیری در بانک‌های مدرن

حسابداری سنتی
(نمونه‌گیری)

ریسک‌های پنهان و
انحرافات فرآیندی

■ نمونه‌گیری محدود: عدم توانایی در کشف ریسک‌های پنهان و «قوهای سیاه» در حجم عظیم داده‌ها.

■ آزمون‌های ایستا و پسینی: مشاهده ناقص واقعیت و تأخیر در کشف تقلب یا خطا.

■ اتکای بیش‌ازحد به قضاوت انسانی: تصمیم‌گیری‌های ذهنی بدون پشتیبانی تحلیلی عمیق که منجر به هزینه‌های بالا و سرعت پایین می‌شود.

۳- فرایند کاوی، کشف واقعیت اجرای فرآیندها

تحلیل داده ستون فقرات است، فرایند کاوی حلقه مفقوده

فرایند کاوی (Process Mining)

بازسازی فرآیند اجرا شده با استفاده از الگهای رویدادی
پاسخ به سوال: چگونه و چرا این اتفاق رخ داده است؟
دیدن ردپای دیجیتال

تحلیل داده (Data Analysis)

ابزارهای آماری و یادگیری ماشین
شناسایی الگوهای غیرعادی در کل جامعه
محدودیت: نمیتواند ریشه های فرآیندی را تبیین کند

۳- فرایندکاوی، کشف واقعیت اجرای فرآیندها

فرایندکاوی چیست؟

علم داده
(Data Science)

داده کاوی
یادگیری ماشین
هوش مصنوعی

فرایندکاوی
(Process Mining)

علم فرایند
(Process Science)

مدیریت فرآیندهای کسب و کار
مدل سازی فرایند
بررسی انطباق

استخراج دانش از داده های رویداد برای کشف، نظارت و بهبود فرآیندهای واقعی

۳- فرایند کاوی، کشف واقعیت اجرای فرآیندها

مکانیزم استخراج واقعیت از سیستم‌های اطلاعاتی

کشف (Discovery)
مدل فرآیند

تشخیص عملکرد
انطباق

عمل/بهبود

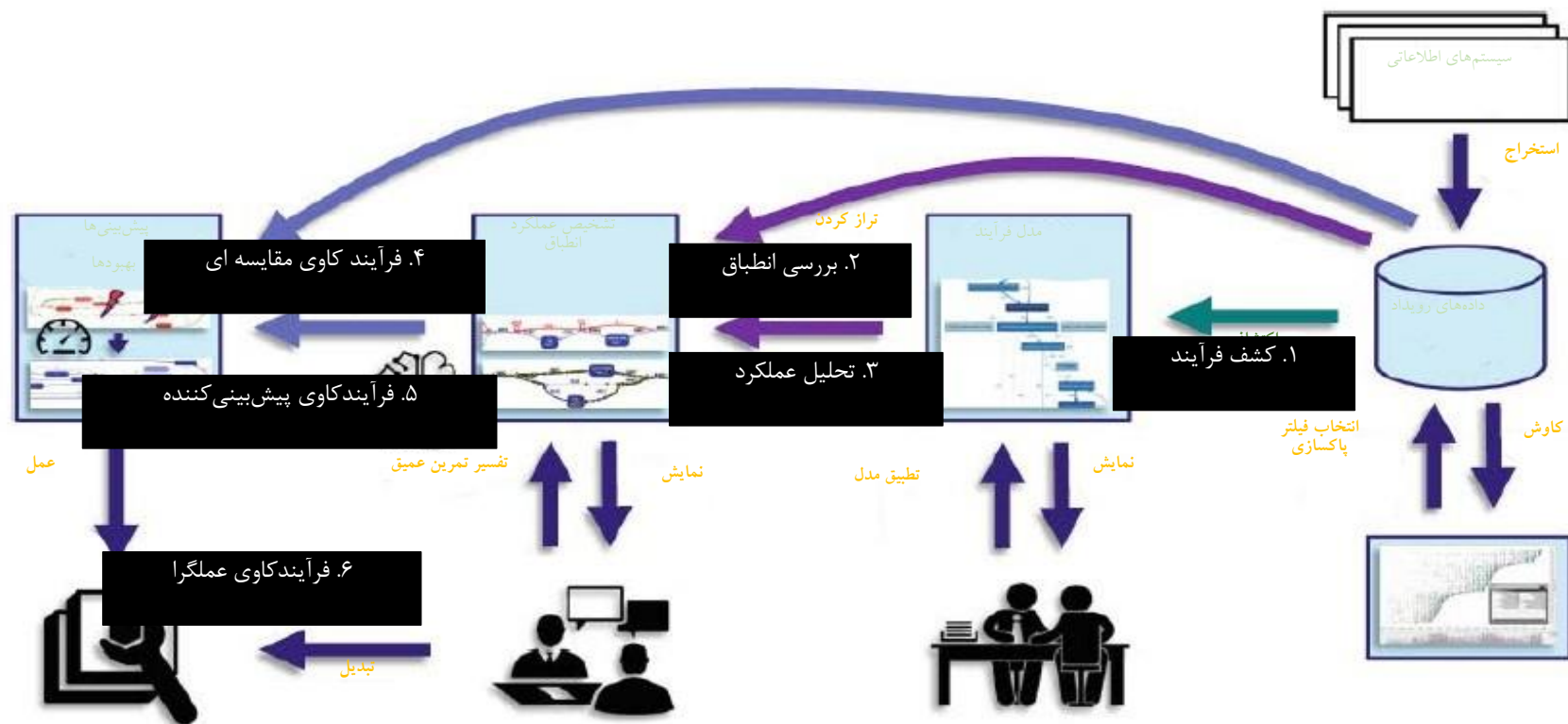

داده‌های رویداد

سیستم‌های اطلاعاتی

تبدیل داده‌های خام به تصویر بصری از عملکرد واقعی

۳- فرایند کاوی، کشف واقعیت اجرای فرآیندها

طیف کامل تحلیل: از کشف گذشته تا پیش‌بینی آینده

آینده‌نگر (Prospective)

فرایند کاوی پیش‌بینی‌کننده
(Predictive Process Mining)

فرایند کاوی عمل‌گرا
(Action-Oriented Process Mining)

گذشته‌نگر (Retrospective)

۱. کشف فرآیند (Process Discovery)

۲. بررسی انطباق (Conformance Checking)

۳. تحلیل عملکرد (Performance Analysis)

۴. فرایند کاوی مقایسه‌ای
(Comparative Process Mining)

۴- انواع مختلف فرایند کاوی

تحلیل عملکرد

بررسی انطباق

کشف فرایند

فرایند کاوی کنش گرا

فرایند کاوی پیش بین

فرایند کاوی مقایسه ای

۵- مراحل فرایند کاوی

چرخه ۷ مرحله‌ای پیاده‌سازی در حسابرسی

۶- هم افزایی تحلیل داده و فرایند کاوی

هم افزایی با تحلیل داده

-
- مکمل یکدیگرند، نه رقیب
 - ایجاد حسابرسی مستمر و هوشمند
 - تمرکز منابع بر نقاط واقعی ریسک

۷- پیامدهای راهبردی

برای بانکها (For Banks)

- کاهش ریسک تقلب و تخلف
- افزایش کارایی عملیاتی و
- اثربخشی کنترل‌های داخلی

برای نهادهای ناظر (For Regulators)

- نظارت مبتنی بر شواهد واقعی
- افزایش اعتماد عمومی و اتکا
- به گزارش‌های خوداظهاری

برای حرفه حسابرسی (For Audit Profession)

- ارتقای جایگاه حرفه‌ای
- ارائه خدمات با ارزش افزوده

۸- چالش‌ها و الزامات سیاست‌گذاری

۹- مسیر پیشنهادی برای حرفه حسابرسی (داخلی و مستقل) و نظام بانکی ایران

۱۰- جمع بندی

جمع بندی: همگرایی انسان و ماشین

”فرایند کاوی زبان رفتار سیستم و تحلیل داده زبان اعداد است.
آینده متعلق به کسانی است که به هر دو زبان مسلط باشند.“

۰۴۲۵۰-۴۴۶۰۲

انجمن علمی حسابرسی فناوری اطلاعات ایران

فصلتین کنفرانس ملی
چشم انداز حسابرسی داخلی
First National Conference on
Perspectives in Internal Auditing
۲۷ و ۲۸ بهمن ۱۴۰۴
February 16-17, 2026

با سپاس از توجه شما

